

63

€

0 €

el dia la
a i histò-
ntinguts
yament-
Avui dia
torguen
nterpre-

NTENIDOS:
METODOLO-
A Y CIVIS-
E EVALUA-
NÁLISIS DE
ACIÓN ◦
DATOS Y
BLEMAS ◦

080 464
jrao.com

GUIX

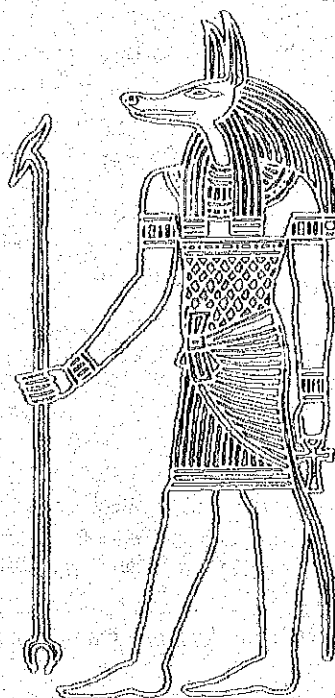
299

2003

Un viatge per l'antic Egipte

Núria Castellano, Isabel Boj
i Eva Poblador

ENSENYAMENT PRIMARI

NOVEMBRE DE 2003 • GUIXOS 99 • SUPLEMENT GUIX 299 •

MATERIAL FOTOCOPIABLE

Un viatge per l'antic Egipte

Núria Castellano, Isabel Boj i Eva Poblador

ÍNDEX

Introducció.....	3
Consideracions prèvies.....	3
Metodologia.....	3
Material per a l'alumnat.....	5
Activitat 0: La visita a una col·lecció egípcia.....	5
Activitat 1: Els símbols del faraó.....	6
Activitat 2: Els símbols dels déus.....	7
Activitat 3: Els amulets.....	9
Activitat 4: L'aixovar funerari.....	10
Activitat 5: Els suports d'escriptura.....	11
Activitat 6: Fem d'escriure!.....	12
Activitat 7: La casa egípcia.....	13
Activitat 8: Un dinar faraònic.....	14
Activitat 9: El temple.....	15

Editora GUIXdos: Mª Jesús Echeverría. Edita Graó d'IRIF, S.L. C/ Francesc Tàrraga, 32-34, 08027 Barcelona. Telèfon redacció 934 080 455, telèfon administració i subscripcions 934 080 464, Fax 933 524 337. Impressió: Imprimeix, D.L.: B-29.863-1977

Material fotocopiable. Se'n recomana l'ampliació al 122% per tal d'aconseguir format DIN A-4

Introducció

Si hi ha una civilització antiga que encara desperta curiositat avui en dia és la de l'antic Egipte. L'interès per aquesta cultura queda reflectit en la seva presència en la nostra vida quotidiana. Pel·lícules que hi estan ambientades (amb la presència d'alguna mòmia, és clar!), joies amb motius faraònics, exposicions als grans circuits museístics, col·leccions en fascicles¹ o *best-sellers*, són una mostra d'aquesta «egiptomania». I les excavacions arqueològiques, amb els descobriments de «tresors» amagats encara sota la sorra, ajuden a mantenir aquest misteri que envolta la cultura egípcia. Tot aquest ressò que té la civilització de la terra dels faraons en tots els camps de la vida quotidiana no queda, però, prou reflectit en el món de l'ensenyament². Contràriament al que es podria pensar, l'estudi de l'antic Egipte cada vegada és menor. Tot i així, des de Schola Didàctica Activa SL, creiem que l'antic Egipte pot aportar una sèrie de coneixements que ajudaran l'alumne a entendre aspectes de la nostra cultura. L'objectiu d'aquesta proposta és donar a conèixer elements desconeguts del món dels faraons i descobrir els punts de contacte amb la nostra vida quotidiana. Les activitats³ estan dirigides als nois i noies de cicle mitjà i superior de primària. Aquest tema, a més d'estar inclòs en el currículum escolar, es pot introduir com a part d'eixos transversals com ara la ciutat, la casa, l'escriptura...

Consideracions prèvies

És recomanable fer alguna activitat prèvia a la realització de la proposta; la més senzilla és que les alumnes i els alumnes portin a l'aula material relacionat amb l'antic Egipte, des de llibres fins a videojocs, fotografies o estatuetes. Una altra activitat interessant és la visita a museus on hi hagi col·leccions egípcies, com ara el Museu Egipci de Barcelona o la col·lecció egípcia del Museu de Montserrat i d'altres (Biblioteca Museu Víctor Balaguer de Vilanova, Museu de Vic...). La proposta de l'activitat 0 està pensada en cas que s'organitzi una sortida com a activitat d'inici. Els

aspectes que es poden treballar sobre aquest tema són molt nombrosos, però creiem que s'ha de posar l'accent en la vida quotidiana dels personatges que van viure en aquella època. Aquest fet ens permet establir una empatia amb l'alumnat.

Metodologia

Els apartats que proposem tractar són: «El faraó i els déus», «El món de la mort», «La vida quotidiana» i «La religió». A partir d'aquests aspectes es podrà donar una visió general de la cultura egípcia. En les activitats del grup «El faraó i els déus» es treballen els símbols del déu a la terra (el faraó) i els animals sagrats de les divinitats del panteó. Els símbols del faraó permeten identificar-lo i es pot saber quin és el seu significat. D'altra banda, es relacionen les divinitats amb els animals sagrats⁴ que tenien. Com que els egipcis es preocupaven de la vida després de la mort i gran part de la informació que en tenim l'hem obtinguda en aquest àmbit, s'analitza la maqueta⁵ d'una cambra funerària, per tal de comprendre els elements que s'hi introdueixen i el seu significat. A «La vida quotidiana» s'investiguen els suports d'escriptura⁶ amb una caixa amb reproduccions de paper, tauleta de cera, fang... L'altre aspecte que es treballa és la casa egípcia, prenent com a model un dels habitatges del poblat obrer de Deir el-Medina. Finalment, farem una activitat de cuina.

Igual com avui dia hi ha gent que porta uns objectes que són un símbol de creença i protecció, els egipcis tenien també amulets importants en el món de la religió. Aquests objectes s'utilitzaven en vida i com a aixovar funerari, i nosaltres relacionarem els principals amulets amb el seu nom i la seva funció. Seguidament, passarem a analitzar un dels edificis més importants de la cultura egípcia: la casa dels déus, és a dir, el temple. La maqueta d'un temple ens permetrà conèixer-ne les diverses parts i entendre la distribució de l'espai i la simbologia que implica la seva construcció.

Hi ha algunes activitats que són individuals, però és recomanable crear grups de treball, de tal manera que la discussió entre els

participants enriqueixi les conclusions a les quals arribin. La proposta de cuina està pensada per ser desenvolupada en grups.

Abans de començar a parlar del desenvolupament de l'activitat, establirem quins són els objectius i els continguts que volem treballar.

OBJECTIUS DIDACTICS

- Conèixer l'estructura social de l'antic Egipte.
- Descriure la forma de vida faraònica.
- Identificar diferents divinitats.
- Identificar l'estructura d'una casa egípcia.
- Conèixer els sistemes i suports d'escriptura.
- Identificar les parts d'un temple egípcia.
- Exposar les conclusions a les quals arriba cada grup de treball.
- Habituar-se a l'estudi científic d'un període històric.
- Respectar el patrimoni històric.

CONTINGUTS

CONCEPTUALS

- El Nil.
- El faraó.
- La societat faraònica.
- L'habitatge en el context urbà egípcia.
- L'escriptura.
- El temple.
- La religió.
- El món funerari.

PROCEDIMENTALS

- Enunciació de preconceptes.
- Observació de material didàctic.
- Anàlisi d'objectes.
- Manipulació de maquetes.
- Lectura de documents.
- Exposició de conclusions a través de la discussió i de la recerca realitzada.

ACTITUDINALS

- Interès per articular el treball de grup.
- Responsabilitat envers el material de treball.
- Interès per desenvolupar un treball de recerca.
- Respecte pel treball dels companys i companyes.
- Valoració del patrimoni cultural, històric i artístic.

Notes

1. AA. DD. (1997): *Egiptomania*. Barcelona. Planeta.
2. CASTELLANO, N. (2001): «Una obra de divulgació sobre l'Antic Egipte: Egiptomania». *Nilius*, núm. 10. Societat Catalana d'Egiptologia.
3. Aquestes activitats són una adaptació d'un taller a l'aula que ha realitzat Schola Didàctica Activa, SL per a alumnes del cicle mitjà i superior d'educació primària durant el curs 2002-2003.

4. Si es poden aconseguir, les reproduccions d'aquests animals són un bon recurs per tal que l'estudiant entengui la relació entre els déus i els seus animals sagrats.
5. La fotografia que hi apareix mostra el material que s'utilitza en la realització del taller per part de Schola Didàctica Activa, SL.
6. Les «pràctiques d'escriba» i d'escriptura jeroglífica es poden fer en paper o sobre paper, si es vol fer més autèntic, i amb tinta i una ploma.

Material per a l'alumnat

Activitat 0: La visita a una col·lecció egípcia

En la teva visita a un museu amb peces egípcies, has d'omplir aquesta fitxa d'inventari, com si fossis un veritable egiptòleg.

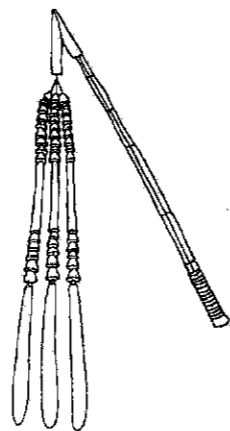
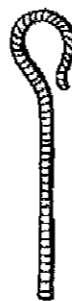
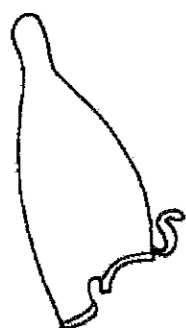
Nom de l'objecte	
Lloc de trobada	
Material	
Descripció	
Funció	
Època	
Dibuix	

Activitat 1: Els símbols del faraó

Llegiu atentament el text que teniu a continuació:

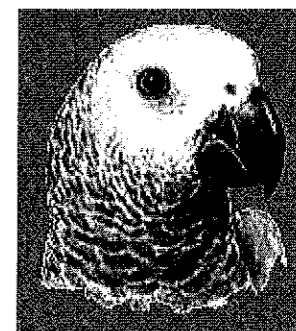
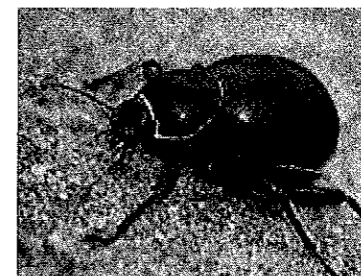
El faraó es reconeix amb facilitat en les imatges gràcies a una sèrie d'objectes que llueix en la seva persona i que l'identifiquen com el rei. Les més representades són les corones; la corona blanca és la que representa l'Alt Egipte i té forma allargada i acaba en punxa arrodonida. La corona vermella del Baix Egipte era més quadrada i tenia una part que acabava en espiral. La corona que representava la unió de les dues (pschent) vol representar la unió del país. La corona blava la va portar a partir de l'Imperi Nou i era com un casc amb discs de metall i amb la cobra al front. Damunt de la corona hi podia portar els símbols de les divinitats protectores, l'ureus (la cobra) i el voltor. A les mans portava ceptres de poder com l'uas (animal totèmic de caràcter funerari), el ceptre heqat, símbol de govern, semblant a una gaiata o el flagell (com un espantamosques), associat a Osiris.

Ara, identifiqueu els elements reials que figuren entre aquestes imatges:
Heqat, corona blanca, uas, flagell, corona vermella, pschent, ureus i voltor, corona blava.

Activitat 2: Els símbols dels déus

Els antics egipcis representaven els seus déus amb cos d'home o dona i el cap d'un animal. Aquests animals eren coneguts pels habitants del Nil i per això els consideraven el símbol d'un déu. Assenyalu quins d'aquests animals creus que devien ser sagrats pels egipcis.

Per què no eren sagrats els altres animals?

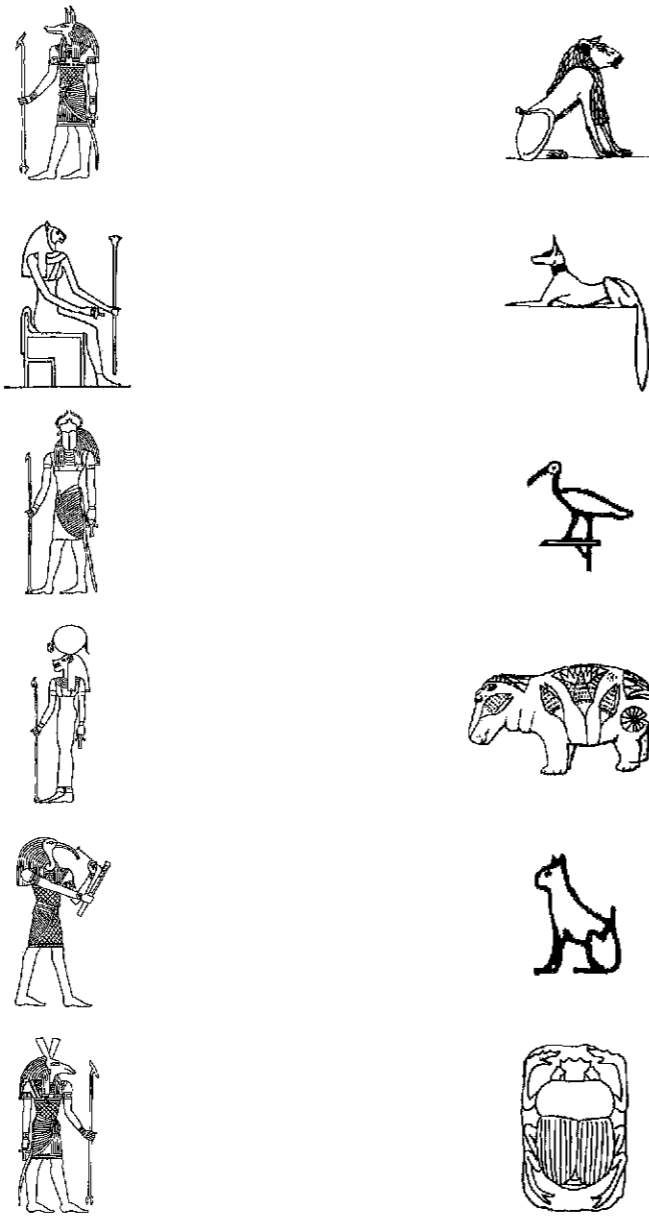
.....

.....

.....

.....

Llegeix el text de peu de plana i relaciona la divinitat amb el seu animal sagrat.

Tot, que era el déu inventor de l'escriptura i el patró dels mags, tenia dos animals sagrats: el babuí (un mico) i l'ibis (un ocell). Altres divinitats, com ara Bastet i Sekhmet, tenien animals semblants. Quan Bastet representava el paper de mare afectuosa, el seu animal era el gat. Però quan s'enfadava, es convertia en la temible Sekhmet, representada per una lleona. Un dels amulets més poderosos era l'escarabat, i el déu Khepri el considerava el seu animal sagrat. Com que els cementiris egipcis estaven al límit del desert i els xacals s'acostaven a les tombes, el déu protector dels cementiris, Anubis, tenia com a animal sagrat el xacal. Per últim, l'animal sagrat del déu més dolent, Set, era un hipopòtam.

Activitat 3: Els amulets

Els egipcis eren molt supersticiosos i per això portaven amulets per protegir-se i tenir bona sort. Relaciona, per mitjà d'una fletxa, els amulets amb el seu nom i la funció que exercien:

Cor: símbol de vida i renaixement representat com una gerra.

Dyed: columna vertebral que assegurava l'estabilitat i eternitat.

Creu de la vida: simbolitzava la vida i era molt popular.

Nus d'Isis: per obtenir vida eterna i benestar.

Ull d'Horus: servia per allunyar el mal d'ull.

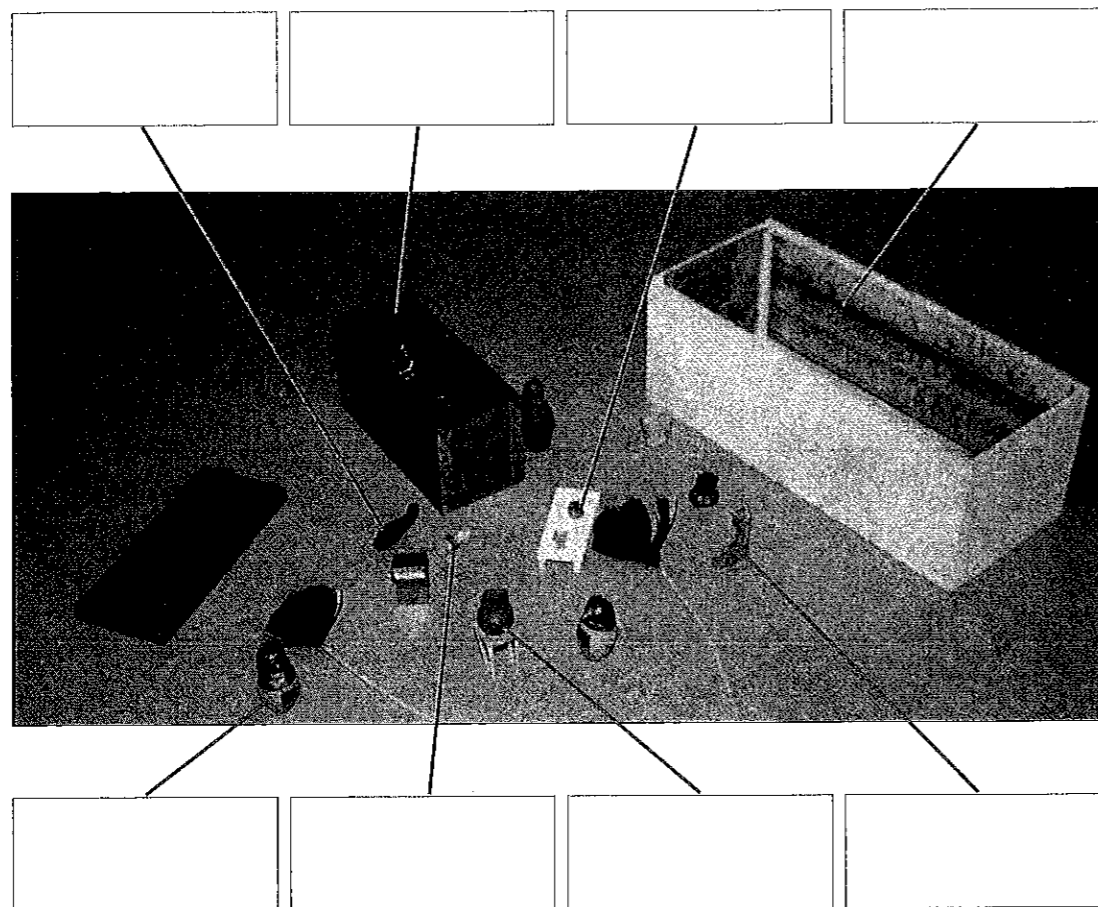
Horitzó: simbolitzava la resurrecció.

Escarabat: simbolitzava el renaixement del difunt a l'altra vida.

Activitat 4: L'aixovar funerari

Els egipcis creien que quan una persona es moria, ressuscitava al més enllà i portava una vida semblant a la que tenia a la Terra. L'aixovar, que eren els objectes i els aliments de quan vivia, era molt important, ja que la persona tenia les mateixes necessitats que abans.

Observa els elements que formen un aixovar funerari egipci. Assenyala els que tens marcats en color al text de peu de plana.

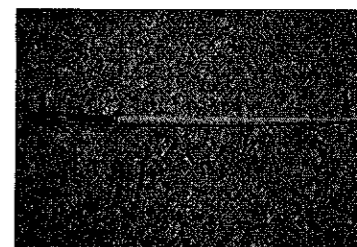
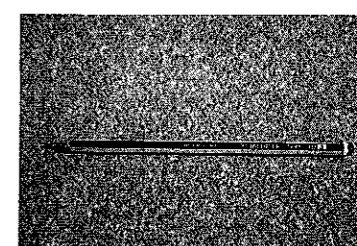
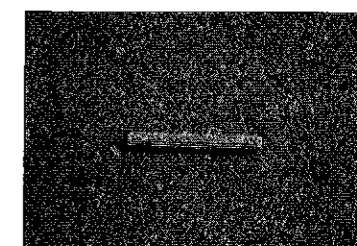
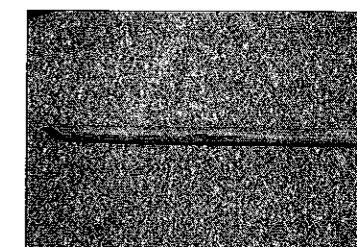
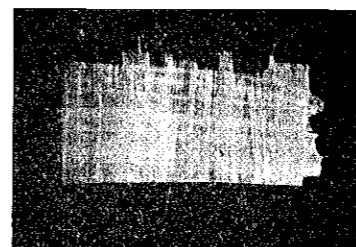
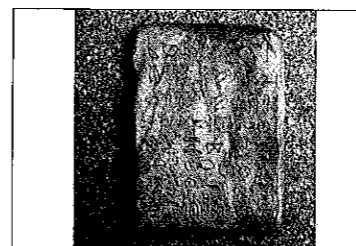
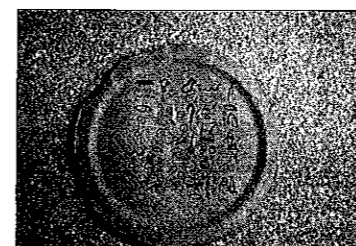
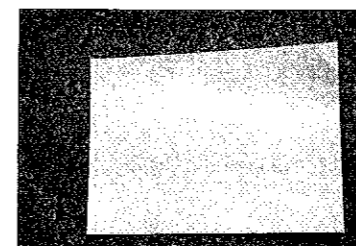
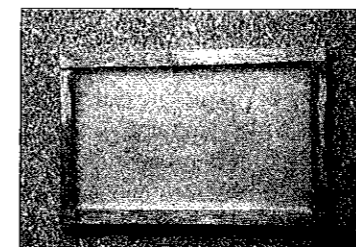

Abans, el cos es col·locava a la sorra del desert amb gerres de ceràmica, paletes i joies. La necessitat de conservar la mòmia va donar origen als sarcòfags. A més del cos, també s'havien de conservar uns òrgans que es guardaven en unes gerres anomenades vasos canopis, que anaven dins d'una caixa. També formaven part de l'aixovar el mobiliari del difunt, els productes de cosmètica i els vestits. També hi havia els ushebtis, estatuetes en forma de mòmia que representaven el difunt i el substituïen en feines del Més Enllà. Els egipcis també portaven una sèrie d'amulets que els protegien dels perills de la vida eterna. Però, per arribar a gaudir d'aquesta vida eterna, necessitaven una guia pels camins d'ultratomba que es trobava en els papirs del Llibre dels Morts.

Activitat 5: Els suports d'escriptura

L'escriba era l'encarregat de realitzar documents escrits. Tant els suports com els instruments utilitzats en l'escriptura eren diferents.

D'entre tots els suports que ara veuràs, assenyala quins utilitzaven els escribes egipcis. Després, relaciona el suport amb l'instrument que feien servir per escriure.

Activitat 6: Fem d'escribes!

El sistema d'escriptura egipci era molt diferent del nostre. Per escriure a les parets dels temples, utilitzaven els jeroglífics. Els nens a l'escola escrivien amb uns signes més senzills, els hieràtics.

Ara et proporcionem un alfabet egipci adaptat, perquè puguis escriure i comunicar-te amb els teus companys i companyes com si fossis un antic egipci. Has de tenir en compte que hi ha alguna lletra que no existeix.

	<p>A</p> <p>B</p> <p>D</p> <p>E (no existeix)</p> <p>F</p> <p>G (de gat)</p> <p>H</p> <p>J (com la jota castellana)</p> <p>H</p> <p>J (com la jota castellana)</p> <p>I</p> <p>J (com la jota catalana)</p> <p>K</p> <p>L</p> <p>M</p> <p>N</p> <p>O</p> <p>P</p> <p>Q</p> <p>R</p> <p>S (totes dues)</p> <p>T</p> <p>U</p> <p>X (de xarxa)</p> <p>Y</p>
--	--

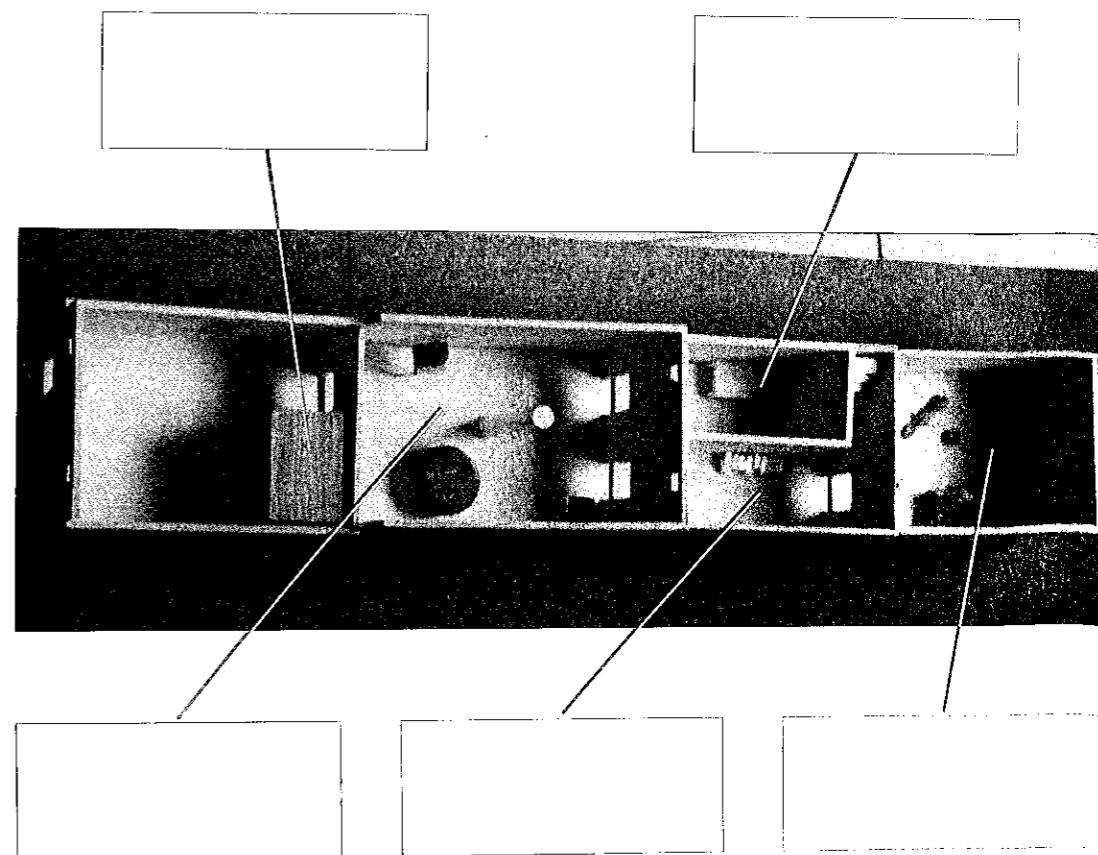
Activitat 7: La casa egípcia

Els egipcis construïen les seves cases amb fang i les arrebossaven amb calç blanca per evitar la calor i per veure bé si hi entrava un escorpí. Gràcies al clima sec, s'ha pogut conservar com era una casa d'un poblat d'obrers a Deir el-Medina.

Llegeix el text que ve a continuació.

La primera estança, una habitació quadrada, era la capella destinada al culte domèstic. A les parets hi havia la imatge del déu Bes pintada. La següent era la sala principal, amb una columna de fusta que aguantava el sostre, el més alt de la casa. L'espai que quedava entre el sostre del vestíbul i el d'aquesta sala tenia unes obertures que permetien il·luminar aquesta estança. De la sala principal es passava a una cambra petita que era el dormitori i al passadís que portava a la cuina. També hi havia les escales que conduïen al terrat, que a les cases egípcies era utilitzat com si fos un carrer. Finalment, a la part posterior de la casa, hi havia un pati, petit i tancat, que feia la funció de cuina, la qual disposava d'un forn de fang, d'una petita llar de foc i d'un rebost subterrani.

Observa la imatge de la maqueta d'una casa egípcia. Assenyala els elements que tens marcats en color al text que acabes de llegir.

Activitat 8: Un dinar faraònic!

Les pintures de les tombes, els aliments momificats i els papirs ens han permès conèixer l'alimentació dels egipcis. La seva tradició s'ha conservat a través dels altres pobles que han viscut a la terra dels faraons. Us mostrem ara unes receptes adaptades perquè feu de cuiners egipcis. Bon profit!

Humus

Ingredients per a 4-6 persones:

250 g de cigrons
El suc d'una llimona
2 grans d'all tallats
Un pessic de comí
Pebre negre molt
Sal
2 cullerades soperes d'oli d'oliva

Cola els cigrons i reserva una mica de líquid del pot. Aixafa els cigrons en un morter, com ho feien els egipcis, amb dues cullerades soperes del suc. Afegeix-hi el comí, el suc de la llimona, l'all i l'oli i fes-ne puré fins que quedi una crema suau i sense grumolls. Afegeix-hi sal i pebre per tastar i una mica de líquid si el puré és massa espès. Un cop fet, posa'l en un bol pla. Serveix-lo amb pa de pita i amanida.

Ta'amia

Ingredients per a 6 persones:

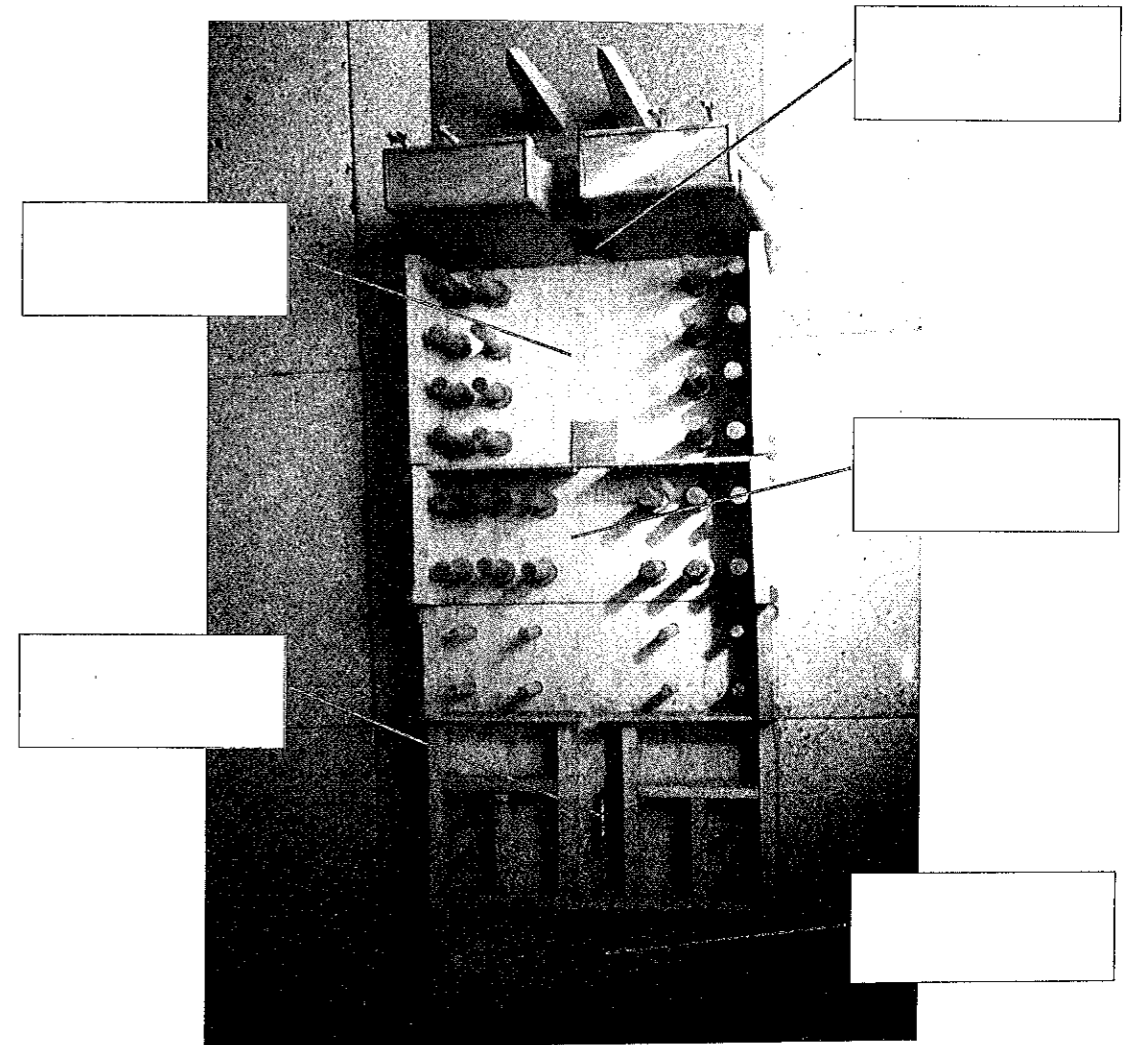
450 g de faves
2 cebes grosses, picades
4 grans d'all grossos
1 cullerada sopera de julivert
2 cullerades de comí molt
Mitja culleradeta de llevat
Pebre vermell picant
1 culleradeta de sal
Pebre negre molt
Sèsam per revestir (opcional)
Oli

Cola les faves i aixafa-les amb un morter, com ho feien els egipcis, amb les cebes, l'all, el julivert, el comí, el llevat, el pebre vermell picant, la sal i molt de pebre negre. Tritura-ho bé fins que aconseguis una pasta molt fina. Si té grumolls, les croquetes es desintegraran en ser fregides. Reserva el puré almenys durant trenta minuts, després dóna-li forma a la pasta com a petites boletes aixafades. Revesteix-les de sèsam. Deixa-les reposar durant quinze minuts. Escalfa l'oli, posa-hi les croquetes i fregeix-les durant dos o tres minuts o fins que estiguin rosses. Treu-les de l'oli, asseca-les en paper de cuina i serveix-les acompanyades d'amanides o de pa de pita.

Activitat 9: El temple

El temple era el palau on residia el déu o la deessa a cada ciutat. Al seu interior, només hi podien entrar els sacerdots, que eren els que tenien cura de la divinitat. El santuari on hi havia la seva imatge era al fons de tot, en un lloc fosc i silenciós.

Observa la imatge d'aquest temple i assenyalan aquestes parts: entrada, santuari, sala de columnes, sala de la barca, pati.

Ara, fixa't en l'alçada de les estances. Per què creus que la sala del final tenia el sostre més baix?

- Perquè els sacerdots no eren gaire alts.
- Perquè així hi havia més silenci.
- Perquè hi havia més aïllament.